

ลูกพัฒนาการล่าช้า
เด็กพิเศษ ...
เริ่มต้นอย่างไร

ลูกพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ...เริ่มต้นอย่างไร

ลูกพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ...เริ่มต้นอย่างไร

หลายท่านเล่าให้ฟังว่า การได้รับคำวินิจฉัยจากแพทย์เปรียบเหมือนฟ้าที่ผ่าลงมากลางหัวใจของคนที่เป็นพ่อแม่ โลกทั้งโลกดูจะถล่มทลายลง อาการซาไปทั้งตัวเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้น การร้องไห้อย่างรุนแรงที่สุดในชีวิตมักจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมา และยิ่งกลับมาร้องไห้ได้อีกหลายๆ ครั้ง อย่างไม่สามารถหยุดยั้งได้

ไม่มีคำพูดหรือการปลอบใจใดๆ จากใคร จะช่วยบรรเทาความทุกข์ที่รุนแรงที่สุดในชีวิตครั้งนี้ของพ่อแม่ได้ หลายคนเล่าถึงกระบวนการรักษาตัวเอง หลายคนพูดตรงกันว่า การได้ **กลับมา กอดลูก กอดให้แน่นที่สุด** ดูจะเป็นยารักษาใจที่มีประสิทธิภาพ และทรงพลังมากที่สุด

การร้องไห้เป็นกระบวนการที่สำคัญ การยอมและอนุญาตให้ตัวเองได้พักแ่อยู่กับความจริงของความรู้สึกเสียใจที่รุนแรงที่สุดในชีวิตครั้งนี้มีความสำคัญ ถ้าพ่อแม่ไม่ยอมหรืออนุญาตให้ตัวเองได้ผ่านกระบวนการที่สำคัญนี้หมอเชื่อว่า หมอเดาว่า บางสิ่งบางอย่างได้ขาดหายไป

พลังศรัทธา

มีคุณพ่อคุณแม่ครอบครัวหนึ่งเล่าให้ฟังถึงพลังของความศรัทธา คุณพ่อ **ศรัทธาในแนวทางที่ช่วยให้เด็กเติบโตขึ้นจากภายใน ให้เด็กมีชีวิต มีความคิดเป็นของตัวเอง** และคุณพ่อก็ **เชื่อมั่นในการฟังตนเอง** การลงมือทำช่วยเหลือลูกด้วยตัวเราเอง เราเป็นคนสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้ลูกดีขึ้น

คุณพ่อเล่าว่าความศรัทธาช่วยให้เรามีกำลังใจที่จะก้าวเดินไป การลงมือทำ ทำให้ความเชื่อของเราเพิ่มมากขึ้น เพราะเห็นผลจากสิ่งที่ทำ

หมอขอขอบคุณว่า พลังศรัทธา ที่คุณพ่อพูดมาก หมอเชื่อว่าพลังศรัทธาเป็นพลังที่สำคัญ พลังศรัทธาช่วยให้เรามีทิศทาง มีกำลังใจที่จะก้าวเดิน **เป็นเหมือนพลังภายในที่คอยช่วยจุดเรา เวลาที่เราอ่อนล้า หหมดแรง**

สิ่งที่อยากเพิ่มเติมจากที่คุณพ่อเล่ามา คือ จากประสบการณ์ที่ทำงานมา หมออยากให้คุณพ่อคุณแม่เชื่อมั่นว่า ปัจจุบันนี้เด็กที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้า เด็กพิเศษ สามารถดีขึ้นได้ และดีขึ้นได้อย่างมากๆ เด็กจำนวนหนึ่งสามารถกลับมาใช้ชีวิตเหมือนเด็กทั่วไป เล่นกับเพื่อนได้ พูดคุยโต้ตอบได้ ช่วยเหลือตัวเองในชีวิตประจำวันได้ เรียนหนังสือได้ ยิ่งถ้าเริ่มต้นลูกของเราอายุน้อย ยิ่งมีโอกาสมากที่สมองจะยังปรับเปลี่ยน เติบโตค่ะ

เมื่อคุณพ่อคุณแม่เริ่มลูกขึ้นได้บ้างแล้ว หมอบขอแนะนำแนวทางในการเริ่มต้น ดังต่อไปนี้

การเริ่มต้นในการช่วยลูกไม่ได้เริ่มต้นที่การไปหาแพทย์หรือนักบำบัดที่เก่งที่สุด มีชื่อเสียงที่สุด ไม่ได้เริ่มต้นที่การใช้ยา และไม่ได้เริ่มต้นที่การฝึกลูกอย่างจริงจัง หมออยากชวนให้คุณพ่อคุณแม่เริ่มต้นด้วยการมองให้กว้างขึ้นถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่จะมีผลในการช่วยให้ลูกของเราพัฒนาการที่ดีขึ้น ดังต่อไปนี้ค่ะ

ปัจจัยแรก คือ สภาพครอบครัวที่อบอุ่น และปัจจัยสี่ที่พอเพียง

สภาพครอบครัวที่อบอุ่น หมายถึง ครอบครัวที่พ่อแม่ไม่ทะเลาะกัน พ่อแม่ร่วมพูดคุยกัน สม่่าเสมอ และแบ่งหน้าที่กันเพื่อช่วยเหลือดูแลลูก ปัจจัยสี่ที่พอเพียง หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร บ้าน เงินใช้จ่ายในการกินอยู่ที่พอเพียง

ครอบครัวที่ยังพึ่งตนเองไม่ได้ เช่น ครอบครัวที่ยังอยู่ในสภาวะยากลำบาก ฐานะยากจนมาก หรือเด็กถูกทอดทิ้ง พ่อแม่มักจะยังไม่มีเวลาที่มาคิด และลงแรงในเรื่องการกระตุ้นพัฒนาการลูกได้ พ่อแม่อาจเป็นห่วงลูก มาพบแพทย์ได้หนึ่งครั้งแล้วก็มักจะหายไป ส่วนครอบครัวที่พ่อแม่ยังทะเลาะกัน มีความรุนแรงในครอบครัว หรือ แม่มีภาวะซึมเศร้า ความรัก ความอบอุ่นในครอบครัวมีน้อย ก็พบว่ายังไม่พร้อมที่จะช่วยเหลือลูก

จากประสบการณ์ที่ทำงานมา หมอพบว่าถ้าครอบครัวไหนพ่อแม่ร่วมมือกัน พูดคุยกัน และลงมือช่วยดูแลลูก ไม่ได้ปล่อยให้เป็นที่ของใครคนใดคนหนึ่ง เด็กมักจะดีขึ้นได้เร็ว เวลาแนะนำอะไร พ่อแม่ก็นำไปคุยกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยเตือนซึ่งกันและกัน เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยลูกให้ดีขึ้น

การเริ่มต้นในการช่วยเหลือลูก คุณพ่อคุณแม่อาจเริ่มด้วยการสำรวจสภาพครอบครัวของเรา ก่อน ถ้าปัจจัยสี่เรามีพอเพียงแล้ว การเน้น **สัมพันธภาพในครอบครัว** โดยเริ่มต้นง่ายๆ ด้วยการ **หันหน้าเข้าพูดคุยกันของพ่อและแม่ ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เป็นเรื่องสำคัญมาก**

ปัจจัยที่สอง คือ การบริหารจัดการเรื่องเวลา

พัฒนาการลูกจะดีขึ้นมากแค่ไหน ขึ้นกับปริมาณเวลาคุณภาพที่เรามีให้กับลูก **ถ้าเรามีเวลาให้ลูกน้อยโอกาสที่ลูกจะดีขึ้นก็จะช้าลง** อาจจะนานหลายๆปี ซึ่งตอนนั้นเด็กในวัยเดียวกันก็จะยิ่งพัฒนาความสามารถห่างออกไปจากลูกเรามากขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงเล็กๆ ถ้าเราลงมือ ลงแรงเต็มที่มีความแตกต่างของพัฒนาการก็อาจจะยังพอตามกันได้ทัน ข้อเสนอแนะ คือ คุณพ่อคุณแม่ลองพยายามบริหารจัดการให้มีเวลากับลูกมากขึ้น

การเริ่มต้นที่ง่ายที่สุดในสังคมยุคปัจจุบัน คือ เริ่มต้นด้วยการตัด social media ลองฝึกที่จะเล่น Line Facebook TV Internet โทรศัพท์มือถือ ให้น้อยลง หรือ ตั้งกฎกับตัวเองว่าเมื่อเข้าบ้าน ช่วงเวลาที่กำลังอยู่กับลูกจะปิดสื่อ Social media ต่างๆ ทั้งหมด

บางครอบครัวบริหารจัดการเวลาด้วยการบอกเจ้านายและเพื่อนร่วมงาน ญาติพี่น้อง อย่างตรงไปตรงมาเพื่อขอกลับบ้านทันทีเมื่อหมดเวลางาน พยายามค่อยๆลดภาระและบทบาททางสังคม การไปงานเลี้ยงสังสรรค์ต่างๆ ที่ยังไม่จำเป็นกีดออกไปก่อน บางครอบครัวก็ค่อยๆพยายามมองหาตัวช่วย เช่น ให้มีคนเข้ามาช่วยงานบ้านเพิ่มขึ้น เพื่อเวลาเลิกงานแล้วจะได้มีเวลาคุณภาพให้ลูกอย่างเต็มที่ แต่ละครอบครัวก็มีวิธีที่แตกต่างกันออกไป **ความสำเร็จในการช่วยเหลือลูกจึงรวมถึงความสามารถในการบริหารจัดการชีวิตครอบครัวโดยรวม**

ปัจจัยที่สาม คือ ศึกษาเรียนรู้วิธีการช่วยเหลือลูก

ในหนังสือเล่มนี้หมอได้แนะนำแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการลูก ที่ชื่อว่า **DIR/ฟลอร์ไทม์** เป็นแนวทางส่งเสริมพัฒนาการลูกผ่านการเล่น และการทำกิจวัตรประจำวันที่บ้าน

แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ จะช่วยให้คำตอบคุณพ่อคุณแม่ ซึ่ให้คุณพ่อคุณแม่มองเห็นถึงความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ลูกของเราแสดงออกพฤติกรรมที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กพิเศษ ที่อาจมีพฤติกรรมที่คุณพ่อคุณแม่แปลกใจ สงสัย และ ไม่ชอบ เช่น เด็กบางคนไม่นั่งเลย บางคนชอบหมุนตัว บางคนดูเฉื่อยๆนิ่งๆไม่ค่อยสนใจสิ่งรอบตัว บางคนไม่ค่อยสนใจเวลาพ่อแม่พูดด้วย แต่พอเป็นคนอื่นๆพูดด้วยน้ำเสียง อารมณ์อีกแบบหนึ่งลูกดูตื่นตัวสนใจมากกว่า ทำไม เพราะอะไร

คุณพ่อคุณแม่จะได้เรียนรู้สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ **เรียนรู้ที่จะรู้จักและเข้าใจลูกให้ละเอียดขึ้น เข้าใจความแตกต่างของลูก** ที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมต่างๆ และที่สำคัญมากๆ คือ **เรียนรู้ที่จะปรับตัวเรา ปรับสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการช่วยเหลือพัฒนาลูก กระบวนการนี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด**

แนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ เน้นเรื่องอารมณ์และสัมพันธภาพในครอบครัว โดยเชื่อว่า **อารมณ์เป็นพลังที่อยู่เบื้องหลังการพัฒนาเด็ก** ถ้าเด็กมีอารมณ์ มีแรงจูงใจ การพัฒนาจะออกมาจากภายในของตัวเด็กเอง **อารมณ์เป็นเบื้องหลังที่ทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมต่างๆ** ทั้งที่เราชอบ และไม่ชอบ ถ้าเราอยากแก้ปัญหาพฤติกรรมของลูก เราก็น่าจะต้องแก้ที่สาเหตุ คือ ช่วยลูกให้รู้จัก เข้าใจ อารมณ์ของตัวเอง ให้ลูกเรียนรู้ที่จะกำกับควบคุมพฤติกรรมของลูกด้วยตัวของลูกเอง

ปัจจัยที่สี่ คือ การฝึกกระตุ้นพัฒนาการกับนักบำบัด

การพบนักบำบัดสาขาต่างๆ เพื่อรับคำแนะนำและช่วยฝึกกระตุ้นพัฒนาการลูกเป็นเรื่องสำคัญ และมีความจำเป็น

ประเด็นสำคัญที่อยากปรับเปลี่ยนมุมมอง คือ การเริ่มต้นช่วยเหลือลูก ไม่ได้เริ่มจากการพา ลูกไปฝึกตามที่ต่างๆมากมาย แต่เริ่มจากการการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีภายในครอบครัว พ่อแม่หัน หน้าเข้าคุยกัน ปรึกษากันวางแผนที่จะช่วยเหลือลูก การบริหารจัดการเวลา และ ที่สำคัญที่สุด คือ การศึกษาเรียนรู้แนวทาง วิธีการ

การฝึกกับนักบำบัด คุณพ่อคุณแม่อาจเลือกเฉพาะที่จำเป็นหลักๆ ที่คุณพ่อคุณแม่รู้สึกชอบ พอใจ ไปพบแล้วได้รับประโยชน์ ได้กำลังใจ ซึ่งถ้าปัจจัยพื้นฐานทั้งสามข้างต้นมีความพร้อม เมื่อพ่อแม่ได้รับคำแนะนำเพิ่มเติมจากนักบำบัด คุณพ่อคุณแม่ก็จะมีเวลานำไปปฏิบัติ มีเวลาลงมือทำ ส่งเสริมพัฒนาการลูกด้วยตัวเองที่บ้าน เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว

ควรฝึกกับนักบำบัดคนไหนดี ถ้าเป็นต่างจังหวัดอาจไม่มีให้เลือก ที่อำเภอมีใครเราก็ต้องเอา คนนั้น เรียกว่ามีนักบำบัดช่วยฝึกลูกก็โชคดีแล้ว สำหรับในกรุงเทพฯที่มีตัวเลือกมากมาย ข้อแนะนำ ง่ายๆ คือ **ลูกต้องชอบคุณครูคนนั้น** ถ้าลูกโยเย ไม่อยากไป หรือ ขณะฝึกลูกต้องถูกบังคับมาก ลูกร้องไห้ การฝึกนั้นคุณพ่อคุณแม่สามารถตอบได้ทันทีว่าไม่มีประโยชน์สำหรับลูก ครูฝึกที่เก่ง ต้องรู้วิธีหลอกล่อให้ลูกเกิดแรงจูงใจอยากทำ หรือถ้าลูกไม่ยอมทำก็มักเกิดจากงานนั้น การฝึกนั้นยังยากไป ไม่เหมาะกับลูกของเรา การเรียนรู้จะไม่เกิดขึ้น ถ้าลูกถูกบังคับให้ทำ หรือถ้าลูกต้องบาดเจ็บทางจิตใจ

ปัจจัยที่ห้า คือ การใช้ยา หรือ เทคโนโลยีใหม่ๆ

ปัญหาที่พ่อแม่มักถาม คือ เรื่องวิธีการใหม่ๆ ที่พ่อแม่อาจจะไปอ่านเจอใน internet หรือมีคนแนะนำมา หรือ มีคนบอกว่าลูกควรจะกินยาร่วมด้วย เพราะ เห็นเด็กอีกคนหนึ่งกินแล้วดีขึ้นบ้าง ที่สำคัญ ข้อมูลเทคโนโลยีใหม่ๆ เหล่านี้มักยังไม่มีผลชัดเจนว่าได้ผล แต่มักเป็นเหมือนบอกต่อกันมา เห็นจากโฆษณาบ้าง ที่สำคัญทุกอันมีราคาแพงมากๆ หมอขอตอบคำถามนี้แบบง่ายๆ คือ ไม่มีอะไรได้มาง่ายๆ การช่วยให้ลูกดีขึ้น ก็ไม่มี magic หรือ miracles คำตอบของหมอเมื่อพ่อแม่มาถามอะไรที่ใหม่ๆ หมอมักจะแนะนำพ่อแม่ให้ทำพื้นฐานปัจจัยทั้ง ๔ อย่างที่กล่าวมาข้างต้นให้ติก่อน ส่วนการรักษาทางเลือกใหม่ๆ อื่นๆ เป็นเหมือนอาหารเสริม ถ้าพ่อแม่รวยมากๆ มีเงินเหลือมากๆ และ ลูกไม่เจ็บตัว ไม่ได้มีการนำสารเคมีอะไรแปลกๆ มาใส่ตัวลูก ไม่ได้เสียเวลาอะไรมากมายนัก พ่อแม่อยากจะทำ อยากทดลองก็แล้วแต่พ่อแม่เห็นสมควร แต่ต้องบอกตรงๆว่า พ่อแม่ที่ไปลองเทคโนโลยีใหม่ๆต่างๆ เสียเงินเป็นแสนๆ ทุกคนกลับมาบอกว่า ยังไม่เห็นความแตกต่าง

กระบวนการเรียนรู้

การศึกษาเรียนรู้แนวทาง วิธีการ ช่วยเหลือลูกเป็นกระบวนการที่สำคัญ เปรียบเหมือนกับว่าเรามีแผนที่นำทาง ถ้าพ่อแม่มีแผนที่ในการนำพา ลูกถึงแม้เราจะเดินช้าหรือเร็ว ลูกเราจะไปได้ช้าหรือเร็ว อย่างน้อยที่สุด เรารู้ว่าเรากำลังไปถูกทิศถูกทาง เราค่อยๆ ใกล้เคียงเป้าหมายขึ้นเรื่อยๆ

พ่อแม่ที่ไม่ได้ศึกษาเรียนรู้ ก็เปรียบเหมือนพ่อแม่ที่กำลังช่วยเหลือลูกโดยเดินแบบสะเปะสะปะ อาจพลาดหลงทิศ หลงทาง เดินย้อนไปมา ยิ่งทำ ยิ่งเสียเวลา ลูกก้าวไปข้างหน้าสองก้าว ถอยไปข้างหลังอีกห้าก้าว วนไปวนมาอยู่กับที่เดิม

เวลาที่ลูกดีขึ้นช้า สิ่งที่พบในทุกรอบครวั คือ ความกังวล ความทุกข์ใจจะยิ่งเพิ่มขึ้น ปัญหาอื่นๆ เริ่มตามมา ครูเริ่มรับไม่ไหว ขอให้ออกจากโรงเรียนบ้าง เป็นวงจรที่วนไปมา จนหลายครอบครัว คุณพ่อคุณแม่เองก็เริ่มยอมรับในโชคชะตาของการมีลูกเป็นเด็กพิเศษ “มันก็เป็นแบบนี้แหละ” เริ่มโทษสิ่งรอบตัว โทษโรงเรียน โทษครูซึ่งก็ยิ่งเป็นวงจรของความไม่รู้สึกละเมิดที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ซึ่งจริงๆ แล้วไม่ใช่ ไม่ใช่อย่างยิ่ง ลูกเด็กพิเศษก็ดีขึ้นได้และดีขึ้นได้มากๆ ถ้าเราศึกษาเรียนรู้ หาวิธีการที่จะช่วยเหลือลูกและลงมือทำอย่างเต็มที่

ฉะนั้นข้อแนะนำที่สำคัญมากๆ คือ ขอแนะนำให้ศึกษาเรียนรู้แนวทางในการช่วยเหลือลูก เป็นปัจจัยที่สำคัญมากๆ **อย่าช่วยลูกแบบสะเปะสะปะ ไม่รู้ทิศทาง**

การเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือ การลงมือทำ อ่านแล้วลงมือทำ กล้าลองผิดลองถูก ลงมือทำ ผิดคิดทบทวนไตร่ตรองบ่อยๆ พบแพทย์ นักวิชาชีพเพิ่มเติมเพื่อขอคำแนะนำ คุณพ่อคุณแม่ที่ลงมือทำจะประจักษ์ด้วยตัวเอง จะไม่สงสัย เพราะผลที่เห็น คำตอบที่ได้จะมาจากตัวของเด็กเอง แวดตา รอยยิ้ม และความมีชีวิตชีวาของลูกที่เพิ่มขึ้นจะช่วยให้คุณพ่อคุณแม่มั่นใจในสิ่งที่ลงมือทำ

คำถามที่พบบ่อย ลูกเป็นหนักมากไหม ลูกจะดีขึ้นแค่ไหน

คำถามนี้เป็นอีกคำถามหนึ่งที่ตอบได้ยาก เพราะ ขึ้นกับหลายปัจจัย และถ้าลูกเป็นน้อยก็ไม่ได้แปลว่าลูกจะดีขึ้นได้เร็ว ยิ่งลูกเป็นน้อย มักจะพบว่าพ่อแม่ยิ่งประมาท ไม่ค่อยลงมือทำเต็มที่ จึงมักพบว่าเด็กก็ไม่ค่อยดีขึ้นมาก ส่วนบางครอบครัวที่ลูกเป็นมาก มีพัฒนาการล่าช้ามาก หรืออยู่ในกลุ่มเด็กพิเศษ แต่พ่อแม่ตั้งใจลงมือลงแรงเต็มที่ เด็กก็อาจจะยังไม่ดีขึ้นมากในปีสองปีแรก เพราะเป็นช่วงที่สมองยังไม่ค่อยเข้าที่เข้าทาง พ่อแม่เองก็เพิ่งเรียนรู้ในช่วงปรับตัว ทดลองทำ ลองผิดลองถูก เมื่อผ่านไปสักพักใหญ่ๆ อย่างน้อยก็ ๑-๒ ปีเต็ม พ่อแม่ก็จะเริ่มแปลกใจที่เห็นลูกค่อยๆ ดีขึ้น

การรับรู้ของลูกเริ่มเข้าที่เข้าทางมากขึ้น ลูกเรียนรู้ได้เร็วขึ้น ลูกทำตามพ่อแม่ง่ายขึ้น พ่อแม่เองก็เก่งขึ้น คล่องขึ้น เด็กดีขึ้นเรื่อยๆทุกครั้งที่เจอกัน เป็นเหมือนม้าตีนปลายที่กำลังค่อยๆวิ่งตามมา

ฉะนั้นการจะบอกว่าลูกจะดีขึ้นมากแค่ไหน หมอจึงมักแนะนำให้พ่อแม่ลงมือทำให้เต็มที่ ส่วนจะดีขึ้นจนเป็นเหมือนปกติได้มากแค่ไหนอาจพอจะบอกได้คร่าวๆ หลังจากหนึ่งปีไปแล้ว ซึ่งต่อนั้นก็จะพอตอบคำถามนี้ได้อย่างมีเหตุและผลประกอบได้ชัดเจน

โดยหลักๆ เด็กแต่ละคนจะดีขึ้นมากแค่ไหน ขึ้นกับปัจจัยสำคัญ ๓ ประการ คือ **๑) ศักยภาพของตัวเอง** ว่ามีความรุนแรงของภาวะโรคที่เป็นมากแค่ไหน มีโรคทางกาย โรคทางพันธุกรรม ภาวะทางสมองร่วมด้วยหรือไม่ **๒) ความทุ่มเทสติปัญญา แรงกาย แรงใจของพ่อแม่** และปัจจัยสนับสนุนจากบุคคลรอบข้างมีความพร้อมเพียงใด **๓) วิธีการส่งเสริมพัฒนาการลูกที่ถูกต้อง** ถ้าไปผิดทาง เด็กก็จะอาจจะดีขึ้นได้ช้า

ความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอน

ตลอดระยะเวลาของการพยายามช่วยเหลือ ดูแลลูก แต่ละครอบครัวก็มีช่วงของวิถีชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ทุกครอบครัวเผชิญปัญหาที่แตกต่างกันที่ส่งผลถึงตัวเด็ก บางครอบครัวเมื่อลูกค่อยๆเริ่มดีขึ้น พ่อแม่เริ่มมั่นใจในแนวทาง วิธีการช่วยเหลือลูก มั่นใจว่าลูกจะต้องดีขึ้นเรื่อยๆ ตัวพ่อ หรือแม่เอง กลับได้รับการวินิจฉัยโรคมะเร็งในระยะเริ่มต้น และต้องเข้าสู่กระบวนการรักษา บางครอบครัวมีเรื่องการเจ็บป่วยของปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง บางครอบครัวมีสมาชิกใหม่เกิดขึ้นมา ทำให้คุณพ่อคุณแม่มีเวลาให้ลูกน้อยลง บางครอบครัวย้ายบ้าน ย้ายที่ทำงานย้ายไปอยู่จังหวัดอื่น ทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลถึงการดูแล ส่งเสริมพัฒนาการลูก

ทักษะชีวิตของพ่อแม่จึงเป็นปัจจัยสำคัญ อาจเรียกได้ว่าสำคัญที่สุดในการจะบอกว่าลูกจะดีขึ้นมากแค่ไหน พ่อแม่ที่มีทักษะชีวิตที่แข็งแกร่งพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเส้นทางนี้จะเป็นครอบครัวที่สามารถช่วยนำพา ส่งเสริมพัฒนาการลูกได้อย่างยั่งยืน

คุณพ่อคุณแม่ที่ลงมือทำจะประทับใจ
ด้วยตัวเอง จะไม่สงสัย เพราะผลที่เห็น
คำตอบที่ได้จะมาจากตัวของเด็กเอง แวดตา
รอยยิ้ม และความมีชีวิตชีวาของลูกที่เพิ่มขึ้น
จะช่วยให้คุณพ่อคุณแม่มั่นใจในสิ่งที่ลงมือทำ